

Tafaneries científiques

El nostre col·laborador de ciència, Xavier Duran, fa un repàs dels llibres que tracten la natura. Analitza tant aquells estudis que intenten divulgar les qüestions ambientals com aquells que tracten un dels elements més complexos de la natura: el cervell humà.

En Pere salta d'una cosa a una altra, fa un relat que, dintre de la coherència, conté un munt de detalls irrelevants i, com si fos un hipertext, es desvia cap a fets col·laterals o remotament relacionats amb la història central. En Pere és un jove que ha resultat ferit en un incendi forestal i que duia la motxilla plena de petards. Un psiquiatre l'encaixa dintre el perfil del piròman.

Però aquesta breu història, *L'ombra del bandoler*, prepara moltes sorpreses per al lector. Potser per a alguns la primera serà que el bon ofici de les dues autores faci interessant i en diversos moments captivant una narració pensada per il·lustrar una part dels temaris escolars. El Projecte Solaris, d'Eumo Editorial, pretén, com ja vam explicar en una altra ocasió, donar eines perquè a través de narracions escrites per una persona de ciències i una de lletres –valgui la distinció simple– els alumnes aprenguin els principals elements de certs temes inclosos en els currícula.

En aquest cas, Anna M. Gil –crítica literària i col·laboradora d'EL TEMPS– i Gemma Gil –enginyera tècnica agrícola i enginyera agrònoma– han sabut bastir una narració ben escrita, amb argument ben lligat, amb estil literari més que correcte i amb la inclusió dels coneixements sobre ecosistemes, combustions i efectes del foc. Sens dubte, llibres com aquest poden servir perquè els alumnes se sentin atrets al mateix temps per la literatura i pels temes científics que han d'estudiar. Anna M. Gil ja havia publicat, dintre la mateixa col·lecció, *Tallers RRR* –amb Gonçal Luna–, dedicada al problema dels residus. En aquesta ocasió, el llibre inclou a més de diverses explicacions teòriques, una guia didàctica que exposa els objectius de l'obra i propostes de treball en el camp científic, literari i històric.

Eugeni Casanova ha elaborat una història, també relacionada amb la natura. En aquest cas, però, es tracta d'una història verídica, amb un gran treball de docu-

mentació. En una mica més de 300 pàgines, Casanova –licenciat en Ciències de la Informació i en Filosofia– reuneix una documentació exhaustiva sobre l'ós bru del Pirineu.

El llibre és ben oportú i això s'afegeix al valor que té com a document i recull de testimonis que podrien acabar perduts. Ara que la reintroducció de l'ós provoca tantes polèmiques, repassar la història d'aquest animal i tots els elements biològics, culturals i socials que l'han envoltat pot ajudar a centrar el debat. Com deia l'autor en una entrevista, el principal enemic de l'ós és la desinformació.

La història documentada de l'ós bru al Pirineu comença al segle XI i el primer tractat sobre aquest animal és del segle XIV, escrit per Gastó III i amb un títol que, malauradament, ja ens introdueix un dels elements principals de la història de l'ós bru: *Llibre de la caça*. I no sols ens referim a la pràctica que ha contribuït a la progressiva desaparició de l'ós

bru del Pirineu, sinó també a la que representa uns interessos que sovint es veuen afectats per les mesures de control destinades a protegir l'entorn i, entre altres coses, a ajudar o reintroduir certes espècies. La foto de la portada, un caçador amb un gran ós abatut, il·lustra bé aquest fet.

Cal entendre que, com s'explica al llibre, de la caça de l'ós se'n treia un profit econòmic. Però el llibre també ens fa entendre que, a més del seu valor com a patrimoni natural, l'ós bru pot representar un factor més d'enriquiment en aquelles comarques muntanyenques.

Sense deixar les qüestions ambientals, ampliem el ventall d'aspectes tractats. En *Trossos de natura inacabats*, Joandomènec Ros reuneix articles publicats a diferents mitjans de comunicació, revisats, en ocasions reelaborats i formant un conjunt coherent que ofereix una visió molt interessant de l'ecologia i del seu impacte social.

L'autor, catedràtic d'Ecologia de la Universitat de Barcelona, s'ha distingit de fa anys, a més de la seva tasca docent i investigadora, per la participació en els mitjans de comunicació, tant en divulgació com amb articles d'opinió. Si els seus textos o les intervencions a la ràdio ens ajuden a entendre els fets i a reflexionar-hi, llibres com aquest permeten que la feina sigui menys fugissera. L'antologia de textos permet al públic la reflexió més profunda.

El llibre conté quatre grans apartats: terres, aigües, energies i temps. I l'amplitud de mires de l'autor ens ensenya que les qüestions ambientals no es reduïxen —com alguns, malauradament, encara pensen— a la protecció de la natura o a la contaminació, sinó que són molt més profundes. L'autor utilitza la metàfora o l'exemple quotidià per fer-nos pensar en problemes que passen per alt la majoria de gent: l'energia que consumim, allò que la natura ens ensenya sobre aquest consum, l'organització del territori, la previsió dels incendis, la planificació del futur. Amb tanta gent que encara tracta frívolament les qüestions ambientals, seria bo que el llibre de Ros tingués molts lectors, no sols a les escoles i entre la gent interessada en aquestes matèries, sinó també entre els que de tant en tant es deixen portar per la manca de rigor tant en opinar sobre medi ambient com a l'hora de legislar. Articles com "Estratègies electorals", "Miopia ambiental" i "Serem 7,5 milions (diuen)"

haurien de tenir, en la reflexió diària de certes ments pensants, molt més impacte del que tindran.

Per acabar, ens apartem en certa manera dels temes ambientals, però no de la natura. Perquè encara que sigui un dels elements més complexos de la natura, el cervell humà no deixa de ser un producte de l'evolució biològica. A *Neurotafaneries*, el catedràtic de Psicologia Mèdica i Psiquiatria de la Universitat Autònoma de Barcelona Adolf Tobeña explora matèries molt diverses relacionades amb els nostres coneixements sobre aquest òrgan. Els textos també provenen, en bona part, de col·laboracions amb els mitjans de comunicació. Malauradament, ja fa temps que les trifulgues partidistes i la

'Neurotafaneries' té el valor de mostrar que el nostre aprofundiment en el coneixement del cervell serveix per comentar fets històrics o quotidians.

frivolitat pseudointel·lectual han tret espai a articles com els de Tobeña.

L'índex del llibre mostra un ventall de temes ben ampli. Ens parla del talent femení, de la detecció de *Hitlers*, del cervell de Ravel, dels factors hereditaris en el caràcter, d'Einstein, d'erotisme, del cas Simpson i de moltes coses més. Un conjunt de tafaneries que parteix de l'observació de fets més o menys actuals per passar-los pel sedàs dels darrers avenços en la neuroquímica i altres ciències del cervell. Si quan parlem de medi ambient diem que s'hi pot encabir qualsevol assumpte —perquè tots tenen lectura ambiental— amb aquest llibre haurem de

convenir que qualsevol qüestió humana té també lectura neurològica.

A més de constar de textos que es poden llegir per separat i sense cap ordre especial, *Neurotafaneries* té el valor de mostrar que el nostre aprofundiment en el coneixement del cervell serveix per comentar fets històrics o quotidians. L'obra també permet estar al dia sobre descobriments recents, ja que molts textos de Tobeña estan inspirats en articles apareguts fa poc en la literatura científica. Una tafaneria especialitzada que l'autor transmet per als tafaners que no tinguin formació en aquest camp. Una producte més de la complexitat i riquesa d'aquest sorprenent òrgan que anomenem cervell.

Xavier Duran

Bibliografia:

—Casanova, Eugeni. *L'ós del Pirineu, crònica d'un extermini*. Pagès Editors. Lleida, 1997.

—Gil, Anna M. i Gil, Gemma. *L'ombra del bandoler*. Eumo Editorial. Vic, 1997.

—Ros, Joandomènec. *Trossos de natura inacabats*. La Magrana. Barcelona, 1997.

—Tobeña, Adolf: *Neurotafaneries*. Bromera. Alzira, 1997.